

A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS LAKOSSÁGI IGÉNYEI NAGYCSÉCSÉN
EXPECTATIONS OF POPULATION CONCERNING VILLAGE DEVELOPMENT IN
NAGYCSÉCS, HUNGARY

Pleszkó Réka

Debreceni Egyetem, Gazdálkodástudományi és Vidékfejlesztési Kar
Vidékfejlesztési agrármérnöki MSc szak I. évfolyam

ÖSSZEFOGLALÁS

Egyre kevesebb lehetősége van az önkormányzatnak hatékony fejlesztési program létrehozására, különösképpen akkor, ha jelentős forráshiánnyal küzd, és a működéshez szükséges anyagi eszközök sem állnak maradéktalanul rendelkezésre. Dolgozatomban megvizsgálom azokat a lehetőségeket, pályázatokat, melyekkel az ilyen hátrányos helyzetű község is megtalálhatja fejlődésének forrásait. A fejlődés irányát kijelölő fejlesztési program összeállításához nélkülözhetetlen a lakosságot foglalkoztató problémák megismerése, melyet 2010. február 8-21-ig kérdőíves közvélemény kutatással tártam fel. A feltárt problémák ismeretében már egy átlátható és végrehajtható fejlesztési terv alakítható ki. A problémák feltárásán túl megjelentek olyan lakossági igények is, melyek megvalósulása élhetőbbé és szerethetőbbé tenné a települést. A megkérdezettek közül a fiatalok a fejlődést hiányolták, mely perspektívát nyújthatna a fiatal, gazdaságilag aktív családok számára. A középkorúak a romló közbiztonságra, a mélyrepülésben lévő ingatlanárakra, valamint a működő vállalkozások stagnáló számára hívták fel a figyelmet. Az idősebb korosztály a hagyományok őrzésének hangsúlyozása mellett felhívta a figyelmet egy rentábilis befektetést jelentő idősök otthonának szükségességére is. A lakossági elvárások figyelembevételével kialakított fejlesztési program, és annak megvalósítása tapasztalatul szolgálhat más, hasonlóan hátrányos helyzetű települések fejlődéséhez is.

Kulcsszavak: hátrányos helyzetű település, Nagycséc, településfejlesztés

ABSTRACT

The local government has less and less possibilities of establishing efficient development programmes, especially when it faces lack of resources and there are not sufficient financial means available required for operation. In my thesis I will look into the possibilities or tenders through which a village at such a disadvantage may find resources needed for development. Recognition of problems the village people focus on is essential when a development programme determining the direction of development is to be established. I revealed these problems in a public-opinion poll based on a questionnaire carried out between 8-21 February 2010. In the full knowledge of the problems revealed a transparent and feasible development programme can be drawn up. In addition to the reveal of the problems, some further pretensions of village people also appeared. In case these expectations are fulfilled the village can become more livable and likeable. Among the village people polled the young people have missed development that could provide new prospects for young and economically active families. Middle-aged people have called attention to the public safety that has become more and more worse, to the lowest real estate prices as well as to the stagnant number of active businesses. Elder people have emphasized the preservation of traditions and they have also called attention to the need of an old people's home as a profitable investment. A development programme established in light of the village people's expectations and the realization of such a programme can serve as experience for other villages at such a disadvantage.

Keywords: village at a disadvantage, Nagycséc, village development.

BEVEZETÉS

„Nem igaz, hogy csak kudarcok térsége a vidék.” (GLATZ, 2009) Településfejlesztés során arra kell törekednünk, hogy sikerek színterévé tegyük a vidéket. A vidékfejlesztésben öt sikerhordozót tekintünk a legfontosabbnak. Az első: a politika, az ágazati stratégiák és programok egyértelműsége, harmóniája, egymásra épülése. A második az intézményrendszer stabilitása. A harmadik az átlátható, egyértelmű és célokat megvalósítani képes finanszírozási rendszer. A negyedik a helyi menedzsment, mely rendelkezik országos és nemzetközi kitekintéssel is. Az ötödik a helyi társadalom önszerveződő képessége (RECHNITZER, 2009).

Erre az önszerveződő képességre alapozható egy hátrányos helyzetű, kis lélekszámú település jövője. A közösség tenni akarása, fejlődésbe vetett hite megteremti az alapot olyan fejlesztéseknek is, melyek lehetővé tennék a falu külső és belső megújulását. Külső megújulásával nőne a vonzereje, mely gyorsítja a belső megújulást, növekedne a falu népességmegtartó ereje, mely egy önmagát generáló folyamat.

Témaválasztásom oka, a válaszkeresés arra a kérdésre, hogy egy kitűnő közlekedési infrastruktúrával rendelkező község hogyan képes megállni a hanyatlás útján és milyen lehetőségek kihasználásával képes a fejlődő települések táborához csatlakozni.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Dolgozatom elkészítése során a szekunder adatgyűjtésen, szakirodalmi áttekintésen, internetes adatgyűjtésen túl, megjelenik a primer adatgyűjtés is. Ennek eszközeként az internetes kérdőívezést választottam, hisz a XXI. században az internet már szerves részét képezi az emberek életének. A kérdőívek köröztetésére 2010. február 8-21. között került sor.

Az online kérdőíveket a www.ripen.hu (I1) oldalon található online kérdőív készítő programmal készítettem el. Kérdéskör alapján két kérdőívet készítettem, annak alapján, hogy a kérdések a település jelenére, vagy jövőjére vonatkoztak. A kérdőíveket 116 nagycsécsi lakos töltötte ki, mely a lakosság több mint 13%-a.

A kérdőívek első felében, ahol a válaszadóra vonatkozó anonim adatok jelentek meg, zárt kérdéseket alkalmaztam. Az első kérdőív településre vonatkozó részében nyitott kérdéseket használtam, mert a válaszadót nem akartam befolyásolni a felajánlott válaszlehetőségekkel. Ezt az adatfelvételi formát alkalmazzuk, ha szubjektív tények megismerését tűztük ki célul (HÉRA és LIGETI, 2005). A második kérdőívben a település adottságairól alkotott vélemények megismeréséhez indexeket használtam. Fejlesztések fontosságának meghatározásához Likert-skálát alkalmaztam.

A válaszok kiértékelése során kor és nem szerinti csoportokat alakítottam ki, így még pontosabb képet kaptam a lakosságot foglalkoztató problémákról és a településről alkotott véleményekről.

EREDMÉNYEK

A település jelene a kérdőívek tükrében

A kérdőíves közvélemény kutatás válaszadói közül a 35 év alatti népesség volt a legaktívabb, hisz a válaszadók 65%-a tartozott ebbe a korcsoportba. Ennek egyik oka abban keresendő, hogy a fiatalok szélesebb köre érhető el az interneten keresztül, valamint jövőjüket érintő kérdések szerepeltek a kérdőívben. 65 év feletti lakosokat személyesen kerestem fel, hisz az internetes válaszok között egyetlen válasz sem jelent meg ebből a korosztályból.

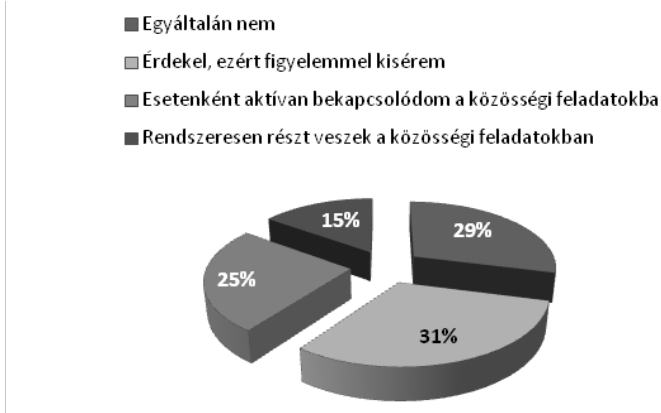
A megkérdezettek közel fele (41%) rendelkezett középfokú végzettséggel, míg 45-en (39%) végeztek felsőfokú tanulmányokat.

A megkérdezettek közül 41-en (35%) nem rendelkeznek jelenleg munkával. Ennek egyik oka, hogy a válaszadók között jelentős azoknak a száma, akik még tanulmányaikat végzik. 55-en

(47%) dolgoznak jelenleg a gazdasági szférában, míg költségvetési intézményben mindössze 14-en (12%) dolgoznak. Szellemi munkát végez a válaszadók 36%-a, mely elég jelentős arány annak tudatában, hogy a 116 megkérdezettből 41-en nem dolgoznak tanulmányaik folytatása, vagy más okból kifolyólag.

A válaszadók 58%-a már több mint 20 éve él a településen, így az adatok feldolgozásánál számolhatunk a válaszok hely- és helyzetismeretből fakadó megalapozottságára.

A kérdőívet kitöltők 77%-ának nem kapcsolódik a munkája a település működéséhez, fejlesztéséhez, ennek ellenére 25%-uk esetenként, míg 15%-uk rendszeresen bekapcsolódik a település fejlődését és szépülését segítő folyamatokba (1. ábra).

1. ábra: A válaszadók részvételi hajlandósága a település fejlesztését célzó tevékenységekben
Forrás: Saját felmérés

A magas részvételi hajlandóság (40%) okát a lakóhelyhez és sokszor a szülőfaluhoz való kötődésben látom. Azok aránya, akik egyáltalán nem vagy csak érdeklődés szintjén vesznek részt a folyamatokban 60%. Ez a magas érték nagyban lassíthatja az együtt gondolkodás és cselekvés folyamatát.

A gazdasági világválság lassította és gyakran megghiúsította azokat a településfejlesztési folyamatokat, melyek nagyban befolyásolták egy település fejlettségéről alkotott képet.

A megkérdezettek 35%-a átlag alattinak, míg 59%-a átlagosnak ítélte meg a település fejlettségét. Szembetűnő, hogy a 35 év alattiak körében negatívabb a fejlettségi szint megítélése, hiszen 28%-uk tartja a települést az átlagosnál fejletlenebbnek.

Mik azok a tényezők, melyek szerethetővé, élhetővé teszik ezt a kis, dél-borsodi települést? A válaszok zöme a jó földrajzi fekvéssel és az ebből adódó kedvező adottságokkal állnak kapcsolatban. Ilyen adottság a jó megközelíthetőség (14%), az autópálya közelsége (2%), a kiemelkedően jó tömegközlekedési lehetőségek (16%), valamint a jó minőségű utak (7%). Ezeknek az adottságoknak köszönhetően a lakosoknak nem okoz problémát más településen, városban munkát vállalni, így jelentősen kiszélesedik a nagycsécstiek számára kedvező munkavállalási körzet. Ezt bizonyítja a válaszok között megjelenő jó munkalehetőség (3%).

Pozitívumként kell megemlíteni, hogy a megkérdezettek 7%-a elégedett a humánszolgáltatók minőségével, valamint 8%-uk emelte ki a falu élhetőségét. Többen említették a csendes, falusi környezetet, valamint a falu szépítését szolgáló parkosítási programot.

A gazdasági fejlődés egyik fontos eleme a településen letelepedő, működőképes vállalkozások számának növekedése. A válaszadók 3%-a említette, hogy a településen egyre növekvő számban jelennek meg vállalkozások, valamint gyarapodnak az európai uniós támogatásokat is felhasználó beruházások.

A pozitívumok feltárásánál is fontosabb, hogy feltérképezzük a negatív tényezőket és folyamatokat. A negatívumokra vonatkozó válaszok között legnagyobb súllyal (31%) a roma lakos-

ság magas aránya jelent meg. Ezt követi az elöregedés és elvándorlás. A negatívumok között 11%-os aránnyal van jelen ez a jellemzően vidéki kistelepüléseket érintő folyamat. 7 alkalommal említették az igénybevett segélyek magas szintjét, mely komoly összeget von el a fejlesztések megvalósításától. Meg kell említenünk a magas munkanélküliséget, melyet a válaszadók 18%-a említett fő problémaként. A munkanélküliséget kiváltó ok, az alacsony foglalkoztatási kínálat áll a második helyen 13%-kal. A munkanélküliség fokozza a családok perifériára való sodródását, mely oka lehet a lopások, betörések elszaporodásának, mely félelmet vált ki az idősebb résztársadalomból.

Egyrészt a gazdasági recesszió, másfelől a 35. számú főút teherforgalma által okozott ingatlankárosodások miatt folyamatos és tartós csökkenés tapasztalható az ingatlanárak területén. A rezgések okozta falrepedéseken túl a magas zajterhelés is csökkenti a Kossuth úti ingatlanok értékét.

Öt alkalommal említették az összefogás hiányát, valamint háromszor a lakosság zárkózottságát. Ennek egyik kiváltó oka lehet a megfelelő rekreációs terek és a játszótér hiánya.

A problémák között szoros ok-okozati összefüggés fedezhető fel. Hiszen a fiatalok elvándorlásának elsődleges oka a nem kielégítő foglalkoztatási kínálat, valamint egyenes következménye a település elöregedése. Szoros kapcsolat figyelhető meg az elszegényedés és a lopások elszaporodása, valamint a bűnözés fokozódása között. Az elszegényedés szintén kapcsolatban áll a foglalkoztatási kínálat alacsony szintjével, melyet a vállalkozások letelepedésének segítségével lehetne orvosolni. Az említett problémák között megjelent a vállalkozások hiánya.

Az általános iskolával kapcsolatos problémák a 35 év alatti korosztályt érintik, hisz gyermekeik jövőjének alapját jelenti egy jó közösségű és jó képzést biztosító általános iskola.

Számomra érdekes, hogy a válaszok között megjelent a hagyományok őrzésének hiánya. Ez az észrevétel, valamint az összefogás hiányáról szóló válaszok mind azt bizonyítják, hogy a nagycsécsi lakosság szeretné kialakítani a maga hagyomány- és rendezvénykörét.

A három legnagyobb arányban megjelenő válasz között ok-okozati összefüggés fedezhető fel. A segélyek magas összege forráselvonásra kényszeríti az önkormányzatot, így olyan fejlesztések megvalósítása hiúsul meg, melyek vonzóvá tennék a települést a fiatal és gazdaságilag aktív családok számára.

A foglalkoztatási kínálat növelésével csökkenthetővé válna a magas munkanélküliség, melynek következtében a segélyezésre fordított összegek jelentős része maradna a település kasszájában. A felszabaduló források olyan fejlesztéseket tennének lehetővé, melyek növelnék a település népességmegtartó erejét.

A település jövője a kérdőívek tükrében

A II. kérdőívben a település adottságaira és a település jövőjére vonatkozó kérdések szerepeltek. A válaszadók 72%-a gyengének találta a gazdasági életet Nagycsészen. Ez összefüggésben van az I. kérdőív válaszai között szereplő vállalkozások hiányával és az alacsony foglalkoztatási kínálattal.

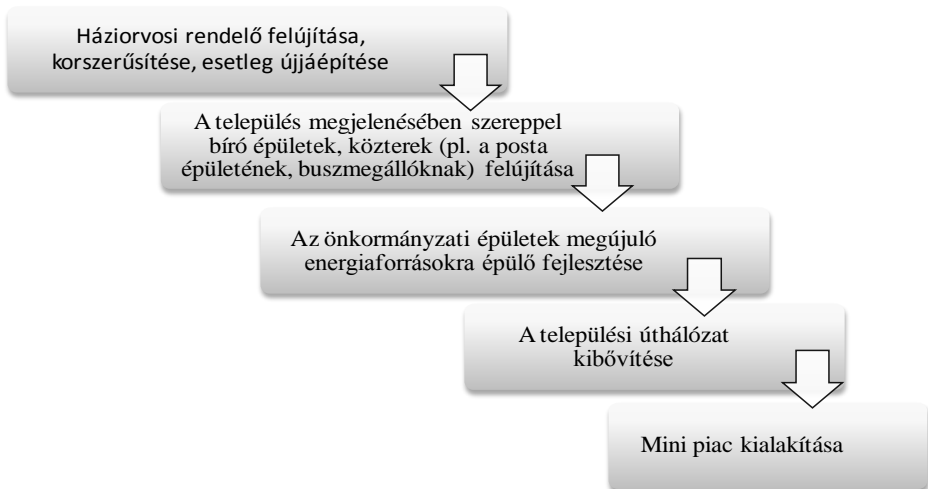
A műszaki infrastruktúra kiépítettsége, mind állapota jónak mondható a lakossági vélemények alapján. A legjobb minősítést az elektromos áramhálózat kapta, hisz 62 fő tartja jónak a hálózatot. A második helyen a gázhálózat kiépítettsége áll, míg a harmadikon a vezetékves vízvezeték hálózatot találjuk. A közműolló értéke 0,831, mely jóval meghaladja az országos átlagot. Az úthálózat állapotát a válaszadók 12%-a gyengének, 42%-a átlagosnak minősítette és mindössze 29%-a tartja jónak. Az internet hozzáférési lehetőségeket főként gyengének (34%) és átlagosnak (33%) minősítették.

A humán szolgáltatásokat 25%-uk átlag alattinak, 59%-uk átlagosnak minősítette. A humán szolgáltatások megfelelő szintje és jó minősége megjelent a település pozitívumai között. A

megkérdezettek konkrétan megemlítették az óvodai nevelés magas minőségét, az itt dolgozók odaadó munkáját.

A kérdőív következő részében hét fejlesztési javaslat értékelésére kértem a válaszadókat. A javaslatok között csak olyanok jelentek meg, melyek megvalósításához pályázati forrásokat lehet igénybe venni.

Az első fejlesztési javaslat a település megjelenésében szereppel bíró épületek, közterek (pl. a posta épületének, buszmegállóknak) felújítása volt. A válaszadók 34%-a tartja fontosnak, míg 36%-uk számára a legfontosabbak között szerepel ez a fejlesztés. Második javaslatként egy mini piac kialakítása jelent meg, melyet a válaszadók 7%-a egyáltalán nem tart fontosnak, míg 21%-uk fontos és 31%-uk a legfontosabb fejlesztésnek értékelt. Harmadik javaslatban az „örökségporták” kialakítása szerepelt, mely orvosolni tudná a válaszadók által említett hagyományörzés hiányát, ennek ellenére a válaszadók 10%-a egyáltalán nem tartja fontosnak ezt a fejlesztést, és mindössze 23%-uk ítélte a fejlesztést kiemelten fontosnak. A negyedik pontban a polgárorség technikai hátterének javításának fontosságáról kérdeztem. A válaszok, meglepő módon, a fejlesztést elhanyagolhatónak ítélték. A település úthálózatának kibővítése megvalósítandó fejlesztésnek minősült, hisz a válaszadók 30%-a gondolja azt, hogy a fejlesztést mindenképp meg kell valósítani. Az önkormányzati épületek megújuló energiaforrásokra épülő fejlesztését a megkérdezettek 36%-a fontosnak, 29%-a pedig a legfontosabbnak tartja. Az utolsó kérdés a háziiorvosi rendelő felújításának, korszerűsítésének, esetleg újjáépítésének fontosságára irányult. A válaszadók 49%-a kiemelten fontosnak tartja ezt a fejlesztést. A fejlesztések fontosságáról adott válaszok súlyozott átlaga alapján a háziiorvosi rendelő felújítása a legégetőbb feladat. A fejlesztések fontossági sorrendjét a 2. ábra mutatja.

2. ábra Fejlesztések fontossági sorrendje a lakosság szerint

Forrás: Saját felmérés

Egy projektet öt tényező tehet sikeressé (VERZUH, 2006):

- 1) „Egyetértés a projektteam, a megrendelők és a menedzsment között a projekt céljainak tekintetében;
- 2) A projekt során az előrehaladást egy olyan tervvel lehet mérni, amely megmutatja a teljes utat, és egyértelműen megjelöli a felelősöket;
- 3) Állandó, eredményes kommunikáció a projektben érintett emberek között;
- 4) Szabályozott hatókör;
- 5) A menedzsment támogatása.”

A megvalósuló fejlesztési projekteknél a lakosság „megrendelőként”, és érintettként is megjelenik, így elengedhetetlen a lakosság és a településvezetés közötti eredményes kommunikáció.

A helyi érdekcsoportok bevonása valamennyi nemzetközi szervezet (EU, az OECD és a Világbank) stratégia-alkotási ajánlásaiban kulcsszerepet játszik. Például Alsó-Ausztriában a települések fejlesztési programjának kialakítása során a tartományi kormányzat a következő munkacsoportokat különbözteti meg: a tervezők, az önkormányzat és a polgárok (FUTÓ és SZESZLER, 2003).

A szakirodalmi meghatározások, a hazai- és nemzetközi gyakorlati tapasztalatok alapján kiemelt figyelmet kell szentelni a lakossági igényeknek, ötleteknek a település fejlesztési programjának kialakításakor.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Az önkormányzatok csökkenő forrásai megkövetelik, hogy az egyes fejlesztési beruházásokhoz megtalálják a megfelelő támogatásokat. Az Európai Unióban egyre nagyobb hangsúly helyeződik a vidékfejlesztésre, így ennek köszönhetően egyre több beruházás valósulhat meg uniós, és nemzeti források felhasználásával. A Közös Agrárpolitika változásai során egyre nagyobb keretet kap a 2. pillér, és ez a bővülési folyamat 2013. után is jellemző lesz a KAP-ra.

Az Észak-Magyarországi Operatív Program forrásai között megjelenik a humán közösségi infrastruktúra fejlesztését célzó támogatás, mely lehetőséget ad a hátrányos helyzetű településeknek az egészségügyi intézmények önkormányzat általi felújítására, a háziorvosi műszerezettség korszerűsítésére. Ennek keretében lehetőség nyílna a nagycsécsi háziorvosi rendelő felújítására, akadálymentesítésére, korszerűsítésére.

A település megjelenésében szereppel bíró épületek felújításához, a falumegújításra és fejlesztésre igénybe vehető támogatás nyújt segítséget, melyhez az Európai Unió az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap forrásait használja fel. A felújítás szerves részét képezheti a megújuló energiaforrásokra épülő fejlesztések megvalósítása, melyet a válaszadók szintén fontosnak tartottak. A LEADER Program maximum 1 millió forint támogatási forrást felhasználó, megújuló energiaforrásokra épülő hő- és villamosenergia-termelő rendszerek beszerzését támogatja.

Fontos fejlesztési irány a belterületi utak kibővítése, a meglévők javítása. Az Észak-Magyarországi Operatív Program keretében lehetőség nyílik a legforgalmasabb belterületi utak korszerűsítésére, burkolatcseréjére.

A település népességmegtartó erejét növelheti azon fejlesztések megvalósítása, mely a fiatalabb népesség igényeihez igazodik. A falumegújításra és fejlesztésre igénybe vehető támogatás lehetőséget nyújt közparkok, pihenőhelyek, sétatutak, zöld felületek, látvány és használati térelemek kialakítására.

Az itt felsorolt támogatásokon túl számos pályázati lehetőség nyílik meg a fejlesztő kedvű települések előtt, elősegítve azok megújulását és fejlődését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

(1) Futó P. – Szeszler Zs. (2003): A településfejlesztési koncepció elkészítésének módszerei az EU-ban és Magyarországon. (2) Glatz F. (2009): Miért a sikerekről? Miért Országos Vidéki Fórum? Párbeszéd a vidékért. Budapest. I. évfolyam. 1. szám. 12. p. (3) Héra G. – Ligeti Gy. (2005): Módszertan. Bevezetés a társadalmi jelenségek kutatásába. Osiris, Budapest, 371. p. (4) Rechnitzer J. (2009): A siker tényezői. Párbeszéd a vidékért. Budapest. I. évfolyam. 1. szám. 13. p. (5) Verzuh E. (2006): Projektmenedzsment. HVG ZRt. Budapest, 403. p. (6) II: <http://www.ripet.hu/>, Online kérdőív szerkesztése saját kezűleg (letöltés: 2010.02.05-25.)